Een **vertaalslag** naar het **perspectief** van de lezer

Anneke Nunn kreeg als Neerlandica vroeger vaak de vraag of ze eigenlijk schrijver wilde worden. Het antwoord was altijd nee. In 2008 begon ze toch voor zichzelf als tekstschrijver. Ze is gespecialiseerd in het toegankelijk maken van teksten die mensen niet voor hun plezier lezen maar die wel nuttig zijn. Saai? Nee hoor: 'de juiste invalshoek vinden, het gevoel dat alles op z'n plaats valt is heerlijk'.

Het is nooit mijn droom geweest om te gaan schrijven. Vroeger had ik er zelfs een hekel aan. Ik weet nog precies wanneer dat veranderde: toen ik samen met een collega een advies schreef en zij de informatie en argumenten verzamelde en ik het tekstontwerp voor mijn rekening nam. Door die taakverdeling had ik meer afstand tot de inhoud van de tekst en voelde ik me vrij om alles te doen om die zo duidelijk mogelijk over te brengen. Daarna kreeg ik steeds vaker de vraag van collega's om ze te helpen met hun rapporten. Dat bleek me zo goed af te gaan dat ik er mijn beroep van heb gemaakt. En nog is dat mijn kracht: andermans kennis goed op papier krijgen.

The curse of knowledge opheffen

Je zou denken dat mensen hun eigen verhaal zelf het best kunnen verwoorden. Vaak is dat niet zo. Als je over je eigen vak of organisatie vertelt, zit je zo dicht op de materie dat je niet meer ziet wat buitenstaanders niet begrijpen aan je verhaal. Dat heet the curse of knowledge. Je hebt afstand nodig om iets begrijpelijk weer te geven. Maar het gaat niet alleen om begrip: uit enthousiasme heb je de neiging in te zoomen op details en niet op wat een buitenstaander interessant vindt. Er is dus een vertaalslag nodig naar het perspectief van de lezer. En die kan iemand van buiten het beste maken. Zelf deed ik dat de afgelopen jaren voor bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming, de Samenwerkende Gezondheidsfondsen, Q-Park, Divosa (de vereniging van gemeentelijke managers op het terrein van participatie, werk en inkomen) en de Orde van Octrooigemachtigden.

"Aandacht vasthouden vraagt om stelligheid, met de deur in huis vallen"

Zoeken naar evenwicht

Omdat je in opdracht werkt moet je verschillende belangen afwegen. De opdrachtgever wil meestal heel veel vertellen en precies op zijn manier, ik heb mijn professionele standaard en de lezer wil snel antwoord op zijn vragen. En dan heb ik het nog niet over teksten met meer auteurs, geïnterviewden of meelezers die het onderling al niet eens zijn. Meestal kan je niet aan alle eisen 100% voldoen en is het zoeken naar een evenwicht. Dat is meer dan precies opschrijven wat de opdrachtgever wil. Je geeft een beargumenteerd advies voor de effectiefste tekst, maar de opdrachtgever heeft het laatste woord. Zeker als iemand iets al zelf op papier heeft gezet is elke tekstingreep pijnlijk. Al verschilt dat per persoon: de een herkent zich al niet meer in een tekst als je een komma weghaalt; de ander vindt dat er niet veel is veranderd terwijl er geen woord meer op zijn plek staat.

Vragen stellen

Mijn wetenschappelijke achtergrond als promovenda en taalkundige zie ik als een voordeel. Veel van wat je als onderzoeker nodig hebt, komt me nu van pas: informatie ordenen, vragen stellen, verbanden leggen en iets tot de essentie terugbrengen, maar ook jezelf kunnen motiveren en veel alleen werken. Wat ik juist heb moeten afleren is de wetenschappelijke schrijfstijl, langzaam naar een conclusie toewerken en alles nuanceren. Als schrijver van zakelijke teksten moet je vooral de aandacht vasthouden. Dat vraagt juist om stelligheid, met de deur in huis vallen.

"Alle schrijfregels en inzichten toepassen, dat is een kwestie van schrijfervaring"

Schrijfambacht

Er is niet één juiste manier om te schrijven. Er zijn wel vuistregels (vaak clichés als schrijven is schrappen) en er is onderzoek naar het effect van bijvoorbeeld zinslengte op de leesbaarheid. Maar hoe je die soms tegenstrijdige regels en inzichten toepast, dat is toch echt een kwestie van schrijfervaring. De beste maatstaf om objectief te oordelen over tekstkwaliteit is het CCC-model van Jan Renkema (van de Schrijfwijzer). Het goede daarvan is dat het de tekst niet alleen evalueert op correctheid en consistentie, maar ook op correspondentie; wat de schrijver zegt moet passen bij wat een lezer wil weten.

Bondig, maar niet kortaf

Ik schrijf of herschrijf teksten die veel informatie moeten overbrengen: dikke rapporten, webdossiers, jaarverslagen, factsheets. Vrij saaie teksten die nooit op een nachtkastje belanden. Om dan de onwillige of drukbezette doelgroepen daarmee toch bij de les te houden moet je alles uit de kast halen. Wegnemen wat de afstand schept zoals omhaal van woorden of wolligheid, clichés, formele taal of jargon. Zorgen voor een goede opmaak en soms beeld of infographics toevoegen.

Het is de kunst je verhaal bondig te houden, uit respect voor de tijd van de lezer. Maar het moet natuurlijk ook niet te kort door de bocht worden. Ik houd rekening met de meerderheid van lezers die snel de hoofdlijnen willen oppikken, een kleine groep die het naadje van de kous wil weten en de verdwaalde lezer die er snel achter moet komen dat deze tekst niet voor hem is.

Het begint al vóór het schrijven

Wat ik het leukst vind aan mijn werk? Misschien wel de stap vóór het schrijven zelf: het puzzelen, broeden op een concept of het doorgronden van een complexe tekst die ik ga herschrijven. Soms is het best een worsteling, maar de juiste invalshoek vinden, het gevoel dat alles op z'n plaats valt is heerlijk. En terwijl ik dacht dat het een eenzaam beroep zou zijn heeft het me juist veel fijne contacten opgeleverd. Met klanten maar ook met collega-tekstschrijvers en andere medeondernemers.

Jezelf blijven ontwikkelen

Opdrachten krijgen is niet altijd makkelijk. Er is veel concurrentie, maar ook veel kwaliteitsverschil. Ik heb me aangesloten bij de beroepsvereniging van tekstschrijvers, Tekstnet. Sinds kort zit ik daar ook in het bestuur. Om lid te worden moet je twee teksten laten toetsen door kritische vakgenoten. Het lidmaatschap is dus ook een soort keurmerk. Iedereen kan zich tekstschrijver noemen, maar lang niet iedereen slaagt voor de toelatingsprocedure. Niet dat je daarna achterover kunt leunen. Je moet je vak, je netwerk en je ondernemerskwaliteiten blijven ontwikkelen, individueel en als beroepsgroep.

Anneke Nunn is lid van de afdeling Eindhoven en van de Ondernemerskring van die afdeling.

- De website van Anneke Nunn
- Letters en Links, het blog van Anneke Nunn
- De website van beroepsvereniging Tekstnet